

צבע הנשגב
הרב מואיז נבון

במדבר פרק טו

(לו) ויאמר יקוק אל משה לאמר: (לח) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לזכרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת: (לט) והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות יקוק ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם: (מ) למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם: (מא) אני יקוק אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יקוק אלהיכם: פ

פירוש הריב"א על התורה במדבר פרשת שלח פרק טו פסוק לט

וזכרתם את כל מצות ה'. יש תמהים למה יזכירו בעבור הציצית כל מצות ה'. וי"ל לפי רש"י נחא. עוד י"ל שנשאו ק"ו בעצמם ומה ציצית שאדם דש בעקביו הזכירה תורה שאר מצות לא כ"ש. עי"ל למה הדבר דומה לאדם ששולח לחבירו דברים ואומר לשליח שיקשור עליו קשר לסי' שלא תשכח הדברים כשתראה הקשר כך הקדוש ברוך הוא צוה לעשות ציצית לסימן זכירה לכל מצותיו ולזה אמר וראיתם וזכרתם אותו וגו'.

אלשיך על במדבר פרשת שלח פרק טו פסוק לט

וזהו והיה לכם לציצית וראיתם וכו'. וענין הכתוב, אם תאמר נא ישראל, כי הלא איך תאמר אלי שבראותי אזכור כל המצות. והלא הנני לובש ציצית יום יום ורואה אותו ואיני זוכר כל מצות ה'. לזה אמר והיה לכם לציצית וכו'. ... לומר כאשר יהיה לכם לציצית שהוא כדי להציץ בו לזכור, אז כאשר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'. מה שאין כן אם לא יהיה לכם לציצית, שלא יהיה לכם להציץ בו לזכור, כי אז איך יהיה לכם למזכרת:

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף מד עמוד א

תניא, א"ר נתן: אין לך כל מצוה קלה שכתובה בתורה, שאין מתן שכרה בעה"ז, ולעה"ב איני יודע כמה, צא ולמד ממצות ציצית; מעשה באדם אחד שהיה זהיר במצות ציצית, שמע שיש זונה בכרכי הים, ... עלתה וישבה על גבי עליונה כשהיא ערומה, ואף הוא עלה לישב ערום כנגדה, **באו ד' ציציותיו וטפחו לו על פניו**, נשמט וישב לו ע"ג קרקע, ואף היא נשמטה וישבה ע"ג קרקע. ...

רמב"ן במדבר פרק טו

אבל הזכרון הוא בחוט התכלת, שרומז למדה הכוללת הכל שהיא בכל והיא תכלית הכל, ולכן אמר וזכרתם את כל - שהיא מצות השם. וזהו שאמרו (שם מג ב) מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד וכו', והדמיון בשם גם הגוון תכלית המראות, כי ברחוקם יראו כולם כגוון ההוא, ולפיכך נקרא תכלת:

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף מג עמוד ב

תניא, היה ר' מאיר אומר: מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין [רש"י: שיחדו הקדוש ברוך הוא למצוה זו {של ציצית}?! מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד, שנאמר: + שמות כ"ד + ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר, וכתוב: + יחזקאל א' + כמראה אבן ספיר דמות כסא.

רש"י מסכת סוטה דף יז עמוד א

שהתכלת דומה לים כו' - בא ללמדנו שכל המקיים מצות ציצית כאילו הקביל פני שכינה והכי תניא לה בספרי דאיצטריכו כל הני משום דלא אשכחו קראי [ז"א הצבע של השמים לא מצוין] אלא ברקיע שדומה לכסא הכבוד הילכך תכלת דומה לים וים דומה לרקיע דתכלת לא דמי לרקיע כל כך אלא דומה לדומה כמו תכלת דומה למראה הים ואנן קחזינן דים דומה למראה הרקיע.

רש"י מסכת מנחות דף מג עמוד ב דומה לים - שנעשו בו נסים לישראל.

הרב הרצוג "מטרתו של ר' מאור במקרה הזה, נדגיש בכל תוקף, היא לא להגדיר [צבע] התכלת אלא להסביר מהותו הסימבולי".

MN: Rabbi Meir is not as concerned about the similitude of colors as he is about the progression of similitudes.

מואיז על היפה והנשגב של קנט

בשניהם תפיסת תופעות חיצוניות שמפעילה את המוח וגורמת לתחושות של תענוג. (1) כשאנו שופטים אובייקט כ"יפה", תפיסת הדבר מתקבלת על הדעת – זאת אומרת, אנו מבינים אותו, ובהבנה הזאת אנו מרגישים תענוג חיובי. (2) לעומת זה, כשאנו שופטים אובייקט כ"נשגב", אנו מגיעים למצב שההבנה שלנו פשוט לא יכולה לתפוס את מה שממלא את ראיית עינינו. קאנט הגדיר אובייקט כזה "נשגב מתמטית" – דבר בטבע שגדול לאין ספור. ההתמודדות של ההבנה שלנו לתפוס אובייקט בלתי נתפס מספקת לנו תחושת עונג, אבל מה שקאנט כינה "עונג שלילי". העונג הוא בזה שכאשר אנו משתדלים להבין את הנשגב – דבר שהוא מעבר ליכולת שלנו – אנו מביאים את עצמינו לקראת האין סוף למצב מנטלי שהוא בעצמו נשגב.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נד עמוד א

על ההרים ועל הגבעות, ועל הימים, ועל הנהרות, ועל המדברות אומר: ברוך עושה בראשית. [ש"ע (אורח חיים סימן רכח סעיף א) בנוסח: בא"י אמ"ה עושה מעשה בראשית].

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נט עמוד א

אמר רבי יהושע בן לוי: הרואה רקיע בטהרתה אומר ברוך עושה בראשית. ... ופליגי דפרס בר פפא אמר רב חסדא, דאמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא: מיום שחרב בית המקדש לא נראית רקיע בטהרתה, שנאמר +ישעיהו נ"ו+ אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לד עמוד ב

ואמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות, שנאמר: +דניאל ו'ו+ וכיין פתיחן ליה בעליה (לקבל) [נגד] ירושלם.

רש"י ברכות לד ב חלונות - שגורמין לו שיכוין לבו, שהוא מסתכל כלפי שמים ולבו נכנע.

שולחן ערוך אורח חיים סימן צ ד צריך לפתוח פתחים או חלונות כנגד ירושלים, כדי להתפלל כנגדן, וטוב שיהיו בבהכ"מ י"ב חלונות.

מגן אברהם סימן צ ס"ק ד או חלונות - איתא בגמרא לא יתפלל אדם אלא בבית שיש בו חלונות ואע"ג דצריך שיתן עיניו למטה כמ"ש סי' צ"ה ס"ב מ"מ כשנתבטלה כוונתו ישא עיניו לשמים לעורר הכוונה :

Immanuel Kant, Critique of Judgement, Chapter: § 26

Nature is therefore sublime in those of its phenomena, whose intuition brings with it the Idea of their infinity. This last can only come by the inadequacy of the greatest effort of our Imagination to estimate the magnitude of an object. But now in mathematical estimation of magnitude the Imagination is equal to providing a sufficient measure for every object; because the numerical concepts of the Understanding, by means of progression, can make any measure adequate to any given magnitude.

מדרש תהלים (בובר) מזמור צ

דאמר ר' חזקיה ואית דאמרי בשם ר' מאיר, תכלת דומה לים, וים דומה לעשבים, ועשבים דומים לאילנות, ואילנות לרקיע, ורקיע לנוגה, ונוגה לקשת, וקשת לדמות, שנאמר כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה (נוגה) [הנוגה] סביב (כן) [הוא] מראה דמות כבוד ה' (יחזקאל א כח), אמר ר' חזקיה בזמן שישראל מתכסין בציצית, לא יהיו סבורין שמא תכלת הן לובשין, אלא כך יהיו ישראל מסתכלין בציצית כאילו הדר שכינה עליהן, שנאמר וראיתם אותו (במדבר טו לט), אותם לא נאמר, אלא אותו להקב"ה, הוי והדרך על בניהם.

תנחומא (ורשא) פרשת שלח סימן טו

אמר רבי מאיר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונים שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע והרקיע דומה לכסא הכבוד ומתוך שהוא רואה אותו זוכר את קונו שנא' (שמות כד) ויראו את אלהי ישראל, והיה לכם לציצית שתהא נראית...

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף מד עמוד א

... ובאת לבית מדרשו של ר' חייה. אמרה לו: רבי, צוה עלי ויעשוני גיורת, אמר לה: בתי, שמא עיניך נתת באחד מן התלמידים [לפי שאין מקבלין גרים לשם אישות - מהרש"א]? הוציאה כתב מידה ונתנה לו, אמר לה: לכי זכי במקחך, אותן מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר, זה מתן שכרו בעה"ז, ולעה"ב איני יודע כמה.